

CONFLICTUL RELIGIOS MOLDO-BIZANTIN DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIV-LEA – DISPUTĂ PENTRU RECUNOAȘTEREA MITROPOLIEI SAU PENTRU CONTROLUL INVESTIRII MITROPOLITULUI?

Vasile Mărculeț

Formarea statului de sine stătător Moldova, la mijlocul secolului al XIV-lea, a fost urmată, în deceniile imediat următoare, de un proces, cel puțin, la fel de însemnat, cel al constituirii instituțiilor fundamentale ale statului medieval. Între acestea, organizarea instituției bisericești – ridicarea Bisericii Moldovei la un rang superior, în consonanță cu noul statut politico-juridic internațional al statului și înzestrarea sa cu o ierarhie ecleziastică superioară proprie – a ocupat un loc aparte în acțiunea politico-diplomatică a autorităților moldovene. Inițiativa în acest sens a aparținut însă, în exclusivitate, autorităților politice de la Suceava, care s-au adresat succesiv celor două centre de legitimare creștină: Roma și Bizanțul. În consecință, constata istoricul Șerban Papacostea în unul din studiile sale, „*tendința Moldovei de a obține o instanță bisericească superioară în legătură fie cu Roma, fie cu Bizanțul – cele două centre de legitimitate spirituală supremă a creștinătății medievale – s-a manifestat clar încă din primii ani de neatârnare*”¹.

Disputa religioasă moldo-bizantină. Constituirea Mitropoliei Moldovei și consacrarea sa canonică rămân două aspecte de o importanță decisivă, atât pentru istoria Bisericii Moldovei, cât și pentru elucidarea principalei probleme abordate de noi. Însemnătatea lor este relevată de atenția acordată de istoriografie; noi înșine le-am tratat într-un studiu recent². Dincolo de importanța lor, cele două aspecte continuă și în prezent să rămână două probleme controversate și viu disputate în istoriografie, cărora specialiștii nu le-au dat încă un răspuns categoric³.

¹ Ș. Papacostea, **Întemeierea Mitropoliei Moldovei: implicații central și est-europene**, în idem, **Geneza statului în evul mediu românesc**, București, 1999, p. 278.

² V. Mărculeț, **Cu privire la începuturile Mitropoliei Moldovei. Noi considerații asupra datei întemeierii eparhiei moldovene**, în *Carpica*, XXXVII, 2008, p. 232-246.

³ Din bogata literatură de specialitate referitoare la acest subiect, pot fi reținute lucrările: V. Laurent, **Aux origines de l'église de Moldavie. Le métropolitain Jérémie et l'évêque Joseph**, în *REB*, V, 1947, p. 158-170; N. Dobrescu, **Întemeierea mitropoliilor și a primelor mănăstiri din țară**, București, 1906, p. 71-110; C. Marinescu, **Înființarea mitropoliilor în Țara Românească și Moldova**, în *AARMSI*, s. III, t. II, 1924, p. 255-268; N. Iorga, **Istoria**

În studiul nostru recent consacrat acestei probleme, conchideam că procesul de constituire a Mitropoliei ortodoxe a Moldovei, declanșat la inițiativa autorităților politice de la Suceava, a domnului Petru II Mușat (1375-1391)⁴, pe fondul denunțării suzeranității maghiare și a catolicismului, a debutat imediat după anul 1375 sau cel mai devreme în acest an, care trebuie acceptat ca un *terminus post quem* al înființării eparhiei. Procesul s-a încheiat prin anii 1380-1381, odată cu hirotonisirea de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol a unul mitropolit grec pentru Biserica Moldovei, act echivalent cu consacrarea canonică a mitropoliei⁵.

Întrucât problemele legate de constituirea și consacrarea canonică a Mitropoliei Moldovei le-am tratat pe larg în studiul amintit nu vom insista în continuare asupra lor. Demersul nostru se va axa pe disputa religioasă dintre Suceava și Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, care a grevat asupra relațiilor dintre ele timp de aproximativ două decenii.

*

În etapa lor de debut, relațiile religioase moldo-bizantine au fost marcate negativ de o violentă dispută religioasă ce a opus autoritățile politice de la Suceava autorităților patriarhale de la Constantinopol. Disputa religioasă moldo-bizantină a fost generată de refuzul autorităților patriarhale de a-l recunoaște pe Iosif mitropolit al Moldovei și încăpățânarea lor de a numi în fruntea noii eparhii a unui mitropolit grec, pe de-o parte, și refuzul autorităților de la Suceava de a accepta mitropoliții greci numiți la Constantinopol.

Așa cum se știe, conflictul religios moldo-bizantin s-a prelungit până la

Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, București, 1928, p. 58-64; idem, **Condițiile de politică generală în care s-au întemeiat bisericile românești în secolele XIX-XV**, în idem, **Studii asupra evului mediu românesc**, București, 1984, p. 109-112; S. Porcescu, **Iosif, cel dintâi mitropolit cunoscut al Moldovei**, în *MMS*, XL, 3-4, p. 126-139; N. Grigoraș, **Țara românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457)**, Iași, 1978, p. 83-87; Șt.S. Gorovei, **Aux début des rapports moldo-byzantins**, în *RRH*, XXIV, 1985, 3, p. 183-207; idem, **Întemeierea Moldovei. Probleme controversate**, Iași, 1997, p. 174-196; N. Șerbănescu, **Mitropolia Moldovei și Sucevei. Șase sute de ani de la prima mențiune documentară cunoscută a existenței ei. 1386-1 septembrie-1986**, în *BOR*, CIV, 1986, 9-10, p. 109-127; Ș. Papacostea, **Întemeierea Mitropoliei Moldovei**, p. 278-295; R. Theodorescu, **Bizant, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X-XV)**, București, 1974, p. 213-219; M. Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol. I, București, 1991, p. 276-284; V. Mărculeț, **op.cit.**, p. 234-254.

⁴ Pentru considerarea lui Petru Mușat ca Petru II vezi, recent: C. Rezachevici, **Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova a. 1324-1881**, vol. I. **Secolele XIV-XVI**, București, 2001, p. 446-455; **Dicționar biografic de istorie a României**, București, 2008, p. 440.

⁵ V. Mărculeț, **op.cit.**, p. 234-254.

începutul secolului al XV-lea, mai exact până în anul 1401. Timp de circa un deceniu, însă, până prin 1393/1394, penuria de informații nu ne permite cunoașterea evoluției sale. Foarte probabil, în această epocă el nici nu a atins amploarea din ultimul deceniu al secolului al XIV-lea. A doua etapă cuprinsă între 1393/1394 și 1401, perioadă în care acesta cunoaște punctul culminat al manifestării sale este, în schimb, și cea mai bine relevată de sursele de care dispunem.

În cuprinsul prezentului studiu nu vom insista însă pe prezentarea derulării disputei religioase moldo-bizantine, în general bine cunoscută. Ca urmare, ne vom axa demersul pe încercarea de a elucida două aspecte: identificarea, chiar și numai aproximativă, a momentului de debut al conflictului moldo-bizantin și identificarea mobilului real al disputei dintre cele două părți: recunoașterea mitropoliei sau investirea mitropolitului.

*

În ceea ce privește momentul de debut al conflictului religios moldo-bizantin, acesta a fost fixat de specialiștii care s-au ocupat de această problemă, fie la sfârșitul domniei lui Petru II, fie în timpul domniei lui Roman I (1392-1394), respectiv prin anii 1391-1393. Concluzia lor se bazează pe câteva informații din actele patriarhale, care în martie 1393 îl menționează pentru prima dată între participanții la sinodul patriarhal pe „*smeritul mitropolit al Maurovlahiei, Ieremia*”, care neputându-și ocupa scaunul arhieresc, părăsise Moldova după ce anatimizase pe domn, întregul cler și pe toți credincioșii, și revenise la Constantinopol unde i se încredințase spre administrare, până la rezolvarea diferendului cu Suceava, Mitropolia Târnovei⁶.

În ceea ce ne privește, considerăm că această datare a debutului disputei religioase se impune a fi revizuită, prin prisma analizării atente a informațiilor de care dispunem. În primul rând, așa cum se cunoaște, cea mai veche știre cu privire la existența Mitropoliei Moldovei este ce cuprinsă în **Ekthésis néa**, care înregistrează momentul consacării canonice a acesteia în anii 1380-1381.

---

⁶ F. Miklosich, I. Müller, **Acta Patriarchatus Constantinopolitani. MCCCXV-MCCCCII**, vol. II, Vindobonae, 1862, 167, 223, doc. CCCCXXXV, CCCCLXXII; Hurmuzaki, XIV/1, 16-17, doc. XXXII, XXXVIII; **FHDR**, IV, p. 232-235, 238-241, doc. 36, 44. Pentru discuțiile asupra debutului conflictului religios moldo-bizantin, vezi: V. Laurent, **Aux origines de l'Église de Moldavie**, p. 158-170; J. Darrouzès, **Les registes des actes du Patriarchat de Constantinople**, tome I: **Les actes des patriarches**, fasc. VI: **Les registes de 1377 à 1410**, Paris, 1979, notele explicative (în continuare: **Regestes**, I/VI); N. Dobrescu, **op.cit.**, p. 71-110; C. Marinescu, **op.cit.**, p. 255-268; N. Iorga, **Istoria Bisericii Românești**, I, p. 58-64; idem, **Condițiile de politică generală**, p. 109-112; S. Porcescu, **op.cit.**, p. 126-139; N. Grigoraș, **op.cit.**, p. 83-87; Șt.S. Gorovei, **Aux début des rapports moldo-byzantins**, p. 183-207; idem, **Întemeierea Moldovei**, p. 174-196; N. Șerbănescu, **op.cit.**, p. 109-127; Ș. Papacostea, **Întemeierea Mitropoliei Moldovei**, p. 278-295; R. Theodorescu, **op.cit.**, p. 213-219; M. Păcurariu, **op.cit.**, p. 276-284.

Manualul de diplomație bizantin ne informează însă că, cu prilejul consacrării mitropoliei, sinodul patriarhal a hirotonisit un alt mitropolit „în Maurovlahia”. Cu certitudine, acesta nu a fost însă Iosif, ci, conform normelor practicate de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, el va fi fost, cu siguranță, un călugăr sau un episcop grec, foarte probabil, acel „*kyr Theodosios*”, menționat tardiv în scrisoarea patriarhală de recunoaștere a lui Iosif ca mitropolit al Moldovei, din iulie 1401⁷, sau un altul al cărui nume a rămas necunoscut.

Prin consacrarea acestui mitropolit grec, fie el Theodosios sau un altul, în fruntea Bisericii Moldovei, Patriarhia Ecumenică își exprima clar refuzul de a-l accepta pe Iosif ca întâistătător al acesteia. Actul patriarhal își găsea justificarea formală într-o decizie sinodală din anul 1355 conform căreia nu mai erau numiți „în vrednicia de mitropoliți” clerici autohtoni, „rezervându-se această cinste numai pentru clerul ridicat și binecuvântat de Dumnezeu din slăvita cetate a Constantinopolului”⁸.

Dincolo de deciziile canonice, un factor deosebit de important ce a dictat decizia autorităților patriarhale îl reprezintă rolul destinat Bisericii în promovarea politicii Bizanțului în diferite regiuni, știut fiind faptul semnalat de Charles Diehl că în Bizanț, „*politica și Biserica erau strâns unite*”⁹. În acest context, instrumentele principale ale promovării intereselor politice ale imperiului în rândul diferitelor popoare intrate în *oikoumene* erau, în primul rând, arhieriei greci numiți de Patriarhia Ecumenică în fruntea Bisericilor naționale, căci „*episcopii la Constantinopol în fruntea Bisericilor popoarelor convertite la creștinism participau la adunările și sfaturile principilor, contribuind adesea la luarea deciziilor*”¹⁰. În consecință, prin numirea unui arhieru grec în fruntea Mitropoliei Moldovei, autoritățile partirhale căutau să păstreze controlul total asupra acestei însemnate instituții, care să asigure influența deplină a Bizanțului în statul românesc est-carpatic.

Măsura autorităților patriarhale cu privire la Biserica Moldovei consacra, în ultimă instanță, un serios paradox: acestea acceptau și validau cererea autorităților moldovene cu privire la ridicarea Bisericii locale la rang superior prin acordarea consacrării canonice a Mitropoliei Moldovei, constituită din inițiativa lor, dar refuzau recunoașterea mitropolitului său, dorit și el de țară.

Scrisoarea patriarhală din iulie 1401, adresată de patriarhul ecumenic

⁷ **Ibidem**, p. 531, doc. DCLXVII/II; **Ibidem**, p. 34-35, doc. LXX; **Ibidem**, p. 274-275, doc. 67.

⁸ Apud Gh.I. Moisescu, Șt. Lupșa, Al. Filipașcu, **Istoria Bisericii Române**, vol. I, București, 1957, p. 178. Pentru aceeași problemă, vezi și: S. Porcescu, **op.cit.**, p. 130, n. 26; R. Theodorescu, **op.cit.**, p. 204; M. Păcurariu, **op.cit.**, p. 277; Șt.S. Gorovei, **Întemeierea Moldovei**, p. 183.

⁹ Ch. Diehl, **Bizanț. Mărire și decădere**, f.a., p. 76.

¹⁰ **Diplomația în Evul Mediu**, în vol. **Istoria diplomației**, București, 1962, p. 95.

Matheos I domnului Moldovei Alexandru cel Bun, conține o informație deosebit de importantă pentru elucidarea problemei abordate de noi. Astfel, din acest act cunoaștem că „*a venit anume kyr Theodosios acela, și din această cauză nu s-a oprit deloc, ci a făcut repede calea întoarsă*”¹¹. Motivul pentru care mitropolitul Theodosios, investit la Constantinopol nu și-a ocupat scaunul arhieresc nu credem că este greu de identificat: refuzul autorităților politice de la Suceava de pune în aplicare decizia luată de autoritățile patriarhale, la care se adaugă, probabil, ostilitatea arătată arhierelui grec.

În sfârșit, un ultim element, care după părerea noastră poate contribui la elucidarea acestei probleme, îl reprezintă tratativele de la Lemberg din 26 septembrie 1387 dintre Petru I și Wladislav Jagello, regele Poloniei, prilej cu care domnul Moldovei accepta suzeranitatea suveranului polon, căruia îi presta omagiu. Documente existente ne certifică faptul că aceste tratative s-au derulat sub patronajul mitropolitului ortodox al Kievului, Kyprian, ca reprezentant al patriarhului ecumenic, și că de la ele a lipsit mitropolitul Iosif al Moldovei, nerecunoscut de Patriarhia Ecumenică¹². Absența mitropolitului Moldovei de la aceste tratative, girate în schimb de omologul său de la Kiev, ar putea constitui un indiciu în plus că la data respectivă disputa religioasă dintre Moldova și Constantinopol izbucnise și se afla în desfășurare.

Prin coroborarea informațiilor prezentate mai sus cu cele din **Ekthésis néa**, suntem în măsură să afirmăm că evenimentele prezentate s-au consumat, fie în intervalul 1380-1381, sau la o dată ulterioară, dar anterioară lunii septembrie 1386, când este redactat manualul bizantin. Pe baza acestor constatări ne permitem să conchidem deci, că ***debutul conflictului religios moldo-bizantin poate fi datat în anii 1380-1381, fie la o dată ulterioară, anterioară însă lunii septembrie a anului 1386.***

*

Referitor la cel de-al doilea aspect supus analizei noastre, respectiv semnificația disputei moldo-bizantine, în literatura de specialitate s-a impus teza că aceasta s-a cantonat pe problema recunoașterii Mitropoliei Moldovei de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol. Mai exact, specialiștii care au abordat această chestiune sensibilă consideră că, puse în fața refuzului autorităților de la Suceava de a accepta mitropoliția greci numiți la Constantinopol, autoritățile patriarhale au refuzat să acorde recunoașterea Mitropoliei Moldovei.

În ceea ce ne privește, considerăm că și această opinie trebuie reconsiderată radical. Temeiul acestei propuneri îl constituie înseși informațiile conținute de actele patriarhale, care ne permit o altă interpretare decât cea

¹¹ F. Miklosich, I. Müller, **Acta**, II, p. 531, doc. DCLXVII; Hurmuzaki, XIV/1, p. 34, doc. LXX; **FHDR**, IV, p. 274-275, doc. 67.

¹² Hurmuzaki, 1/2, p. 205-207, doc. CCXXXV-CCXXXVI.

cunoscută, care s-a impus în literatura de specialitate. Asupra conținutului acestor știri ne vom opri în continuare.

Analiza actelor patriarhale ne oferă o serie de informații deosebit de interesante din punctul de vedere supus discuției noastre. În primul rând, constatăm că mitropolitul grec Ieremia, hirotonisit la Constantinopol, este menționat ca titular al scaunului arhieresc de la Suceava până la reglementarea definitivă a raporturilor cu Moldova, în 1401¹³. Între martie 1393 și septembrie 1394, apoi în iulie 1401 el participă în această calitate la lucrările marelui sinod patriarhal¹⁴.

Alte informații din actele patriarhale fac referiri la numirea de către patriarhul ecumenic Antonios IV (1389-1390, 1391-1397) a unor exarhi patriarhali însărcinați să administreze Mitropolia Moldovei în condițiile în care mitropolitul investit la Constantinopol era în imposibilitatea de a-și ocupa scaunul arhieresc, iar Iosif nu era recunoscut de Patriarhie. Astfel, în mai 1395, patriarhul Antonios IV îi încredințează protopopului Petru, solul domnului Moldovei la Constantinopol, numit exarh patriarhal, „*conducerea și administrarea preasfintei mitropolii a Rusovlahiei (Moldovei, n.n.), care plecând într-acolo se cuvine să ia în primire această preasfântă mitropolie cu toate drepturile și prerogativele aferente ei, ca persoană îndreptățită [la aceasta] a smereniei noastre și să se îngrijească de starea ei*”¹⁵. Cu același prilej, patriarhul ecumenic îl informa pe domnul Moldovei că „*am binevoit să-l fac pe protopopul kyr Petru exarh în numele smereniei noastre să îndeplinească acesta toate cele bisericesti*”, pe episcopii anatemiați, Iosif și Meletie, că „*am încredințat această biserică a mea protopopului, pentru ca să facă el cele câte le spun canoanele*”, iar totalitatea credincioșilor din Moldova că „*i-am încredințat lui această sfântă biserică, spre a vă sfinți și a o stăpâni*”¹⁶.

În septembrie 1395 este trimis „*în părțile Maurovlahiei*”, mitropolitul de Mitylene. Misiunea sa era aceea de a lua măsurile pe care le considera de cuviință, pentru îndreptarea sau rezolvarea situației de aici¹⁷.

¹³ V. Laurent, **Aux origines de l'église de Moldavie**, p. 170; idem, **Le trisépiscopat du patriarche Matthieu Ier (1397-1410). Un grand procès canonique à Byzance au début du XVe siècle**, în *REB*, XXX, 1972, p. 166; Cf. Macarios de Ancyra, în **FHDR**, IV, p. 325-327, doc. 2, 3.

¹⁴ F. Miklosich, I. Müller, **Acta**, II, p. 202, 208, 213, 215, 223, 519, doc. CCCCLIV, CCCCLXI, CCCCLXV, CCCCLXVIII, CCCCLXXII, DCLX; **FHDR**, IV, p. 236-241, 268-269, doc. 41, 42, 43, 44, 45, 65.

¹⁵ **Ibidem**, p. 241, doc. CCCCLXXXVIII; Hurmuzaki, XIV/1, p. 19, doc. XLIII; **FHDR**, IV, p. 244-245, doc. 48.

¹⁶ **Ibidem**, p. 243-245, doc. CCCCLXXXVIII/II-IV; **Ibidem**, p. 20-23, doc. XLIV-XLVI, **Ibidem**, p. 246-251, doc. 49/II-IV.

¹⁷ **Ibidem**, p. 257, doc. CCCXCXV; **Ibidem**, p. 23-24, doc. XLVII; **Ibidem**, p. 250-251, doc. 50.

Cu o misiune similară, este trimis în ianuarie 1397, „în prea sfintele dioceze a Maurovlahiei și a Galiției”, care „au mare nevoie de îngrijire și supraveghere duhovnicească”, Mihail, arhiepiscopul de Bethleem, pentru că „cea a Maurovlahiei este lipsită de câțiva ani de arhierul ei legitim din anumite pricini”¹⁸. Conform relatării făcute de patriarh mitropolitului Kyprian al Kievului, pe care îl informa că în „preasfânta mitropolie a Maurovlahiei nu dorim deloc ca acolo să se producă unele nereguli sau situații neconforme canoanelor”, și că arhiepiscopul de Bethleem avea misiunea „de a vizita și inspecta și preasfintele zise mitropolii – Maurovlahia și Halici –, ca exarh și dikaios al nostru, pentru a îndrepta cele câte s-au produs rele în aceste dioceze, iar pe cele făcute bine să le întărească încă o dată prin confirmarea sa”¹⁹.

În categoria știrilor pe care le considerăm utile demersului nostru le reținem și pe acelea referitoare la acuzațiile aduse de autoritățile patriarhale episcopilor moldoveni, Iosif și Meletie, anatemizați de autoritățile patriarhale sau de alți înalți ierarhi ai Bisericii Orientale. Astfel, în toată perioada disputei religioase moldo-bizantine, patriarhul ecumenic îi acuză pe episcopii Iosif și Meletie exclusiv de faptul că „ați furat biserica la care nu aveți nici un drept, și o stăpâniți și l-ați izgonit pe mitropolitul cel binecuvântat de mine și care avea dreptul la ea”²⁰.

Aceeași idee se regăsește și în **Tratatul general** al mitropolitului Makarios de Ancyra, care cuprinde acuzații împotriva patriarhului Matheos I cu prilejul procesului de trisepiscopat. În cuprinsul acestei lucrări, episcopii Iosif și Meletie sunt considerați „profanatori pe față ai Bisericii Maurovlahiei”, sau „uzurpatorii de dinainte ai aceleiași Maurovalhii ca profanatori ai canoanelor”²¹.

În sfârșit, în același sens pledează formulele care desemnează Mitropolia Moldovei în actele patriarhale din perioada respectivă. Aceasta este numită, fie „preasfânta mitropolie a Maurovlahiei” sau „preasfânta dioceză a Maurovlahiei”, fie „preasfânta mitropolie a Rusovlahiei”²².

Acceptând ipotetic ca veridică teza acelor specialiști care susțin că în urma refuzului autorităților politice moldovene de a refuza acceptarea mitropoliților greci investiți la Constantinopol, Patriarhia Ecumenică a refuzat să acorde recunoașterea Mitropoliei Moldovei, act echivalent cu negarea a însăși existenței sale, toate aceste informații conduc invariabil spre o serie de

¹⁸ **Ibidem**, p. 278, doc. DXIV; **Ibidem**, p. 25-26, doc. LI; **Ibidem**, p. 252-257, doc. 53.

¹⁹ **Ibidem**, p. 284, doc. DXVI; **Ibidem**, p. 27-28, doc. LIII; **Ibidem**, p. 256-259, doc. 55.

²⁰ **Ibidem**, p. 244, doc. CCCCLXXXVIII/III; **Ibidem**, p. 21-21, doc. XLV; **Ibidem**, p. 248-248, doc. 49/III.

²¹ V. Laurent, **Aux origines de l'Église de Moldavie**, p. 170; idem, **Le trisepiscopat du patriarche Matthieu Ier**, p. 166; Cf. Macarios de Ancyra, în **FHDR**, IV, p. 325-327, doc. 2, 3.

²² F. Miklosich, I. Müller, **Acta**, II, p. 241, 245, 278, doc. CCCCLXXXVII/II, CCCCLXXXVIII/IV, DXIV; **FHDR**, IV, p. 242-243, 248-249, 252-253, doc. 47/II, 49/IV, 53.

întrebări și anume: Cum se explică numirea unui mitropolit și menținerea lui în funcție timp de circa un deceniu într-o eparhie nerecunoscută și deci inexistentă din punct de vedere juridic? Cum se explică numirea a cel puțin trei exarhi patriarhali, numai în intervalul mai 1395-ianuarie 1397, cu misiunea de a administra o eparhie care neavând consacrarea canonică era inexistentă, cel puțin, din punct de vedere juridic? Cum puteau fi acuzați episcopii moldoveni Iosif și Meletie că au furat și stăpânesc sau că au furat și uzurpat o eparhie inexistentă? În sfârșit, cum putea fi denumită „preasfântă mitropolie” sau „preasfântă dioceză”, o eparhie nerecunoscută sau neconsacrată canonic?

Răspunsurile la aceste întrebări se regăsesc în acel paradox conservat în poziția Patriarhiei Ecumenice cu prilejul consacrării canonice a Mitropoliei Moldovei, sesizat mai sus, acela că autoritățile patriarhale acceptau și validau cererea autorităților moldovene cu privire la acordarea consacrării canonice a Mitropoliei Moldovei, constituită din inițiativa lor, dar refuzau recunoașterea mitropolitului român, consacrat, de asemenea, la cererea lor, și dorit de țară. Informațiile furnizate de documentele de care dispunem conduc la constatarea clară că niciun moment, nici chiar în toiul celei mai intense dispute cu autoritățile moldovene, autoritățile patriarhale nu au contestat recunoașterea Mitropoliei Moldovei, ci doar politica factorilor politici de la Suceava față de cea a Patriarhiei.

Pe baza constatărilor pe care ni le-au permis documentele prezentate, conchidem că atitudinea adoptată de autoritățile patriarhale în timpul desfășurării acestor evenimente ne arată clar că Patriarhia Ecumenică nu a pus în discuție recunoașterea și canonicitatea Mitropoliei Moldovei. Analiza informațiilor transmise de respectivele documente ne relevă categoric faptul că întreaga dispută religioasă moldo-bizantină s-a desfășurat ***exclusiv în jurul persoanei mitropolitului, mai exact a nimirii sale, fiind în ultimă instanță o luptă pentru dreptul de investire a acestuia*** pe care, atât autoritățile patriarhale de la Constantinopol, cât și cele politice de la Suceava doreau să îl controleze în totalitate.

Considerații finale. Rezultatele obținute în urma realizării prezentului studiu ne permit formularea mai multor **concluzii**:

1. Mitropolia Moldovei a fost constituită din inițiativa autorităților politice de la Suceava la începutul domniei lui Petru I Mușat ca răspuns la presiunile politice și religioase exercitate asupra statului românesc est-carpatic de regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, din 1370 și suveran al Poloniei. Momentul constituirii sale poate fi datat aproximativ, *fie imediat după anul 1375, fie cel mai devreme chiar în cursul aceluși an.*

2. Mitropolia Moldovei a fost recunoscută canonic de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol prin anii 1380-1381, prilej cu care autoritățile patriarhale au încercat să numească în fruntea sa un arhiereu grec, refuzând recunoașterea mitropolitului Iosif, hirotonisit de mitropolitul Antonios de Halici, la cererea autorităților politice de la Suceava. Actul autorităților patriarhale

conserva însă un mare paradox: era recunoscută canonic doar eparhia, nu însă și întâistătorul său agreat de țară.

3. Insistențele împinse până la extrem ale autorităților patriarhale de a numi în fruntea Mitropoliei Moldovei un arhiereu grec, coroborate cu refuzul la fel de ferm al autorităților moldovene de a-l accepta, au generat o puternică dispută religioasă între Constantinopol și Suceava, declanșată, *fie în anii 1380-1381, fie la o dată ulterioară, anterioară însă lunii septembrie a anului 1386*, și prelungită până în anul 1401. Conflictul religios moldo-bizantin nu a vizat însă nici un moment recunoașterea Mitropoliei Moldovei, ci el *a avut ca subiect exclusiv dreptul de investire a mitropolitului*, arogat, atât de autoritățile patriarhale de la Constantinopol, cât și de cele politice de la Suceava.

Le conflit religieux moldo-byzantin de la fin du XIVe siècle – dispute pour la reconnaissance de la Métropole de Moldavie ou pour le contrôle de la confirmation du métropolitain?

Résumé

L'article présente la lutte pour la confirmation du métropolitain de Moldavie. Déclanchée sous la règne de Pierre II Mușat, le fondateur de diocèse, en 1380-1381 ou à une date ultérieure, mais avant septembre 1386, la lutte pour la confirmation du métropolitain de Moldavie, d'entre les autorités moldaves et les autorités patriarcales byzantins, c'est fini en juillet 1401, sous la règne d'Alexandre le Bon.